

Kirjastoseurojen neuvottelukunnan e-kirjakannanotto

28.10.2011

Tausta

Tiedon vapaa ja tasa-arvoinen saatavuus on uusin innovaatioiden ehto. Kirjastojen erityinen tehtävä on taata se, että yhteiskunnan muisti toimii ja että kerran kirjoitettu ei koskaan katoa. Jotta kirjastot voivat suojella kansalaisten oikeutta tietoon myös e-kirjojen aikakaudella, niiden toimintamahdollisuudet on turvattava.

Siirtymä painetuista kirjoista e-kirjoihin on alkanut. Tieteellisten lehtien ja hakuteosten osalta näin on jo suurelta osin käynyt. Verkkokauppa Amazonissa e-kirjojen myynti ylitti painettujen kirjojen myynnin keväällä 2011.

Ongelma

Tekijänoikeuslaki sekä kansainväliset tekijänoikeussopimukset eivät vastaa tietoyhteiskunnan vaatimuksia. Säädökset eivät ota huomioon kirjastojen erityistä, yhteiskunnallisesti merkittävää roolia tietoa-aineiston järjestämisessä, tallettamisessa ja välittämisessä.

Tällä hetkellä kuluttaja ei osta e-kirjaa samassa mielessä kuin painettuja kirjoja. Hän ostaa pikemminkin käyttöoikeuksia, jotka pätevät usein vain tietyllä laitteella tai tietyssä käyttöympäristössä. Näin tekevät myös e-kirjoja ja -lehtiä kokoelmiinsa hankkivat kirjastot: aineistojen käytöissä uusitaan vuosittain, eikä esimerkiksi e-kirjan kaukolainaaminen tai varmuuskopioiminen pitkäaikaiskäilytyksen tarpeisiin ole useinkaan sallittua.

Nykyteknologioiden keinoin voidaan rajoittaa sellaisiakin e-muotoisen aineiston käyttötapoja, joihin olemme paperijulkaisujen maailmassa totuneet. Hankittua e-kirjaa ei voi esimerkiksi lah-

joittaa kaverille tai myydä eteenpäin. E-kirjojen suojausmekanismit haittaavat rehellistä käyttäjää pikemminkin kuin rikollista. Kirjastojen mahdollisuudet hankkia kotimaista e-kirjallisuutta kokoelmiinsa ovat toistaiseksi liian vähäiset.

Ratkaisuehdotus

Kirjastot tarvitsevat poliittista ja lainsäädännöllistä tukea sekä riittävää resursointia, jotta ne kykenevät turvaamaan kansallisen ja kansainvälisen tason tietohuollon myös digitaalisessa toimintaympäristössä. Nykyään kirjastojen mahdollisuudet tarjota painettua aineistoa lainaksi on turvattu tekijänoikeuslain poikkeussäännöksellä. Vastaava poikkeus tulee ulottaa myös elektroniseen aineistoon.

Kirjastot eivät kilpaile kustantajien tai kaupallisten aineistonvälittäjien kanssa. Kaikkien kirjalan toimijoiden kannalta on tärkeää, että e-kirjojen julkaiseminen ja välitys perustuu kestäviin liiketoimintamalleihin. Aineistojen saanti laillisesti kirjastojen kautta on paras keino ehkäistä e-kirja-piratismia. Tavoittelemme systemaattista kansallista yhteistyötä, jossa tieteelliset ja yleiset kirjastot ovat kustantajien, tietotekniikka-yritysten ja kaupallisten välittäjien rinnalla tasavertaisina keskustelukumppaneina.

Lisätietoja / Tillägsuppgift:

Barbro Nygård, Finlands svenska biblioteksförening
barbro.nygard@grankulla.fi

Sinikka Sipilä, Suomen kirjastoseura
sinikka.sipila@fla.fi

Kimmo Tuominen, Suomen tieteellinen kirjastoseura
kimmo.k.tuominen@jyu.fi